

DEMOKRACIJA

Uredništvo in uprava:
Gorica - Riva Piazzutta 18
Cena: Posamezna števil. L. 15.—
Naročnina: Mesečna L. 65.—
Pošt. ček. rač. št. 9-18127

Leto I. - Štev. 26

Gorica - Trst, 17. oktobra 1947

Izhaja vsak petek

TRPLJENJE BREZ HASKA

Na drugem mestu prinašamo članek o procesu v Pazinu, kjer so bili obsojeni župnik Cek, msgr. Ukmar in tisti, ki so hoteli preprečiti zločinski nastop komunističnih podivjancev, in skoroda oproščeni resnični napadalci in ubijalci. V tem članku točno pomenimo, kako je tudi Pazin že padel za železni zastor, za katerim je vsak obsojen kot izdajalec, če ni komunist in se komunistični partiji odmika ali vsaj rahlo upira.

Žalostno pa je, da izrabljajo pazinski proces, ki je očitno velika komunistična potvorba, drugi krogi v svoji posebnosti namene. »Gior-nale di Trieste« od 5. t. m. je pod zaglavjem »I fatti in una nota della curia« prinesel nekako uradno razlago nesrečnega pazinskega procesa, ki prihaja do sledečega zaključka: »Izjave, ki sta jih podala v procesu oba duhovnika so lažnjive ali pa so bile izrečene v duševni zmedenosti, ki je ne moremo razumeti.«

Msgr. dr. Jakob Ukmar, ki se je telesno ves bolan in duševno izčrpan vrnil iz Pazina v Trst, je na ta neopravičen napad in na slične izjave v drugih italijanskih listih odgovoril s sledečo izjavo:

Pred Bogom, pred svojo vestjo in pred svetom odgovorjam samo za tiste svoje izjave, ki sem jih pri zaslišanju podal na zapisnik in ob koncu zasliševanja lastnoročno podpisal. Odklanjam sleherno odgovornost glede izjav, ki jih je kakor mo- je objavilo časopisje brez mojega odobrenja in brez moje vednosti.

Čudno, da je časopisje, ki je Cerkev vedno veljalo kot sumljivo, tendenciozno in sovražno, postalo kar na mah povsem za nesljiv vir, na podlagi katerega se lahko duhovniki sodijo in obsodijo.

Mons. Ukmar je bil od jugoslovanskih oblasti osemkrat sodnijsko zaslišan, preden je bil obsojen. Cerkvena oblast ga je pa obsodila, ne da bi ga bila niti enkrat zaslišala.

Po 46 letih poštenega službovanja v škofiji in po šestih tednih nepopisnega fizičnega in moralnega trpljenja bi bil vsakdo pričakoval bolj pravično in bolj človeško postopanje.

Izjava prelata dr. Ukmarja je jasna in ne potrebuje dodatkov. V polnem obsegu se strinjam z njegovim stališčem, da bi se bila morala škofijska kurija, preden je o javnosti izrekla o njem malo laskavo sodbo, pri njem poučiti, kako je z izjavami, ki mu jih je podvrlo komunistično časopisje. Globoko razumemo njegovo bridko zagrenjenost, ko ugotavlja, da so ga jugoslovanske oblasti osemkrat zaslišale, preden so ga obsodile, cerkvena oblast ga je pa obsodila, ne da bi ga bila niti zaslišala.

Posebno neprijetno luč meče na ves postopek dej-

PONOVNI IZGON msgr. dr. MOČNIKA

Dne 12. oktobra so imeli v Solkanu prvi predvolilni shod. Udeležilo se ga je res precej veliko ljudi, toda le malo domačinov. Ves dan je Solkanec težila slutnja, da se bo ob tem shodu nekaj hudega zgodilo. In res je nahujskana množica ob petih in pol vdrila v solkanskó župnišče ter tam iskala dr. Franca Močnika. Njega niso našli, ker je šel na Sv. goro. Našli so pa v župnišču župnika Ivana Kretiča ter ga ob klicih: smrt fašistom, smrt izdajalcem, odpeljali in gonili po solkanski cesti ob divjem vpitju nahujskane množice in ob joku Solkancev proti meji, kjer so ga s silo vrgli preko žice na italijansko ozemlje.

Nato so šli z avtomobilom po dr. Močnika na Sv. goro. Pripeljali so ga do Solkana, kjer je moral izstopiti in ga je razdivjana množica tujcev začela tolči

po glavi, brcati in suvati. Moral je teči skozi vas ob zasramovanju razdivjancev. Značilno je, da je zaščita ob obeh izgonih imela zaprta vrata in se sploh ni nikjer prikazala. Tudi dr. Močnika so s silo pahnili čez žico.

Zgodil se je še tretji zločin nad kaplanom Zadnikom. Tudi njemu niso prizanesli. Nahujskani zločinci so kaplana s silo odpeljali iz kaplanije na trg in ga tam tepli in brcali ter sramotili.

To so dejstva, ki hudo obtožujejo jugoslovanske oblasti, ki nočejo ali ne morejo zaščititi svojih državljanov, katerih po ustavi ne bi smeli izgnati, niti prepustiti divjanju nahujskanih ljudi, saj po ustavi ljudstvo izvršuje svojo oblast preko odborov.

To so pač novi dokazi preganjanja duhovnikov v Jugoslaviji.

Naše gospodarstvo na Tržaškem

Uradna »linija«, ki kaže tako veliko marljivost pri ustanavljanju raznih zavodov in tvrdi, katere služijo njenim svrham, je zelo naščehovsko razpoložena do vseh onih gospodarskih ustanov, ki naj bi našega človeka resnično osamosvojile in postavile na lastne noge.

Po dveh letih, odkar je Slovenecem vsaj pravno omogočeno, da se svobodno udeležujejo, ne vidimo oživljenega niti enega člena one goste in živahne mreže konzumov, gospodarskih društev, zadrug itd., ki je bila svoječasno naš ponos in naša moč. To so bile res ustanove, kjer so naši možje svobodno odločali o svojih potrebah in namerah. V njih niso bili stalno prisotni prikriti ali odkriti »delegati«, člani »celice« in podobna navlaka.

Smatramo, da bi sedaj že bil čas, da se naši možje zdramijo ter sami podvzamejo potrebne ukrepe, ko vendar jasno vidijo, da tega nočejo in ne bodo napravili oni, ki raje trošijo milijone za svojo minljivo politično propagando kot pa za trajno ojačenje in osamosvojitve našega življenja. Ustvariti je treba neodvisno, prvenstveno lokalnim potrebam služeko gospodarsko organizacijo z vsemi potrebnimi celicami in ustanovami. Ne smemo se zadovoljiti z vlogo petega koleša v vozu, ki ga drugi vozi, posebno še, ko vidimo, kam vodi njihova enostranska usmerjena pot. O tem bi bilo dobro, da razmišljajo naši gospodarstveniki, delavci, kmetje in obrtniki, kajti vsi rabijo primerne gospodarske organizacije, katere naj omogočijo resnično svobodo odločanja. Z nji-

stvom, da je msgr. dr. Ukmar šel na nevarno birmovanje v Istro po posredovanju in na predlog tržaškega škofa. V Istri je bil potem že priletni prelat napaden, težko ranjen in vržen v zapor. Ko se je po teh nezaslišanih dogodkih vrnil bolan in po- nižan v Trst, ni čutil na tržaški škofijski kuriji njih- če dolžnosti, kot je običaj, da bi bolnika obiskal in ga v njegovi stiski potolažil, pač pa je bil z uradno izjavo globoko žaljen.

mi postavijo šele temelje svoji resnični politični neodvisnosti. Danes je že preveč takih, ki zaslepljeni ali ustrašeni, vezani s palico ali kosom kruha, prodajajo svojo bodočnost za skromen krožnik le- ce, vrečo premoga ali polno lesa, katerega jim »linija« blagohotno in točno odmerjeno, ne preveč, ne premalo, od časa do časa dobavlja za poštene denarje.

Upali smo, da bo v smeri osamosvojitve napravljen prvi korak s svoječasnoustanovitvijo Kmetijske nabavne in prodajne zadruge v Trstu ter bo to prva res gospodarska in nepolitična ustanova. Toda na žalost je tudi ta organizacija šla po običajni poti. Ni preteklo niti leto dni in že je vodstvo prešlo v izrazito pobarvane roke. S tem je to društvo prenehalo biti samostojno in gospodarsko, temveč je postalo samo kolese v komunističnem politično-propagandnem ustroju. Po svoji miselnosti se ob popolni svobodi akcije ta ustanova danes ne bi prav nič razlikovala od onih zadrug na drugi strani meje, ki smatrajo za svojo dolžnost da pocieni kupujejo, drago prodajajo, dobiček pa same kasirajo in na ta način doprinesejo k uresničenju onega gesla, ki ga je izrekel predsednik Hrvatske ljudske vlade: Kmetov dohodek je treba znižati na raven običajne delavske mezdle! Seveda, trenutno tega naša tržaška ustanova še ne dela, toda v njej je zmagal in jo vodi duh, ki se drugje, čim le more, drži tega gesla. Taki ustanovi prav kmetje ne morejo zaupati!

Mnogo upov je bilo položenih v Slovensko gospodarsko združenje v Trstu, ki naj bi predstavljalo skupno torišče dela vseh tržaških Slovencev. Toda tu na žalost ne vidimo one pobude, ki bi jo radi pozdravili. V Trstu je bilo že ne- broj tujih gospodarskih delegacij, komisij, bili so sklenjeni razni dogovori (n. pr. češke dobave za 200 milijonov lir), ne da bi v časopisih imeli priliko čitati, da se je ob teh prilikah slišal in uveljavljal tudi slovenski glas. Morda je krivda v pisarni združenja, ki ni na višini onih nalog, kakršne zahteva udeleževanje v Trstu? Praktični gospodarstveniki se tem vprašanjem gospodarske politike namreč ne

morejo posvečati. Za to odgovarjajo gospodarske ustanove, ki so v ta namen ustanovljene. Deliti pravne nasvete, razpisovati in deliti jugoslovanske kontingente, to še ni dovolj. To je samo en del poslovanja. Se bodo mar naši gospodarstveniki na ljubo »liniji« odrekli svojemu uveljavljanju v ostali mednarodni trgovini (Avstrija, Češka, Madžarska, Nemčija), ki že danes postopoma postaja aktualna? Tu se je treba zanimati že od vsakega početka, ako hočemo doseči primeren položaj in vpliv. Ko bodo pozicije že zasedene bodo postala vprašanja zapletena in posamezniki se bodo lahko zadovoljili samo z drobtinami, ne pa s sorazmernimi deleži. Da bo slovenska drobtina ob takem delu proketo majhna, si lahko kar mislimo.

Glavna naloga Slovenskega gospodarskega združenja v Trstu bi morala biti: doseči primerno mesto ob skupni zeleni mizi za tržaški slovenski živelj pri obravnavanju vseh, malenkostnih in velikih, gospodarskih problemov v pošte- nem sodelovanju z vsemi v pošte- prihajajočimi činitelji, ne oziraje se na njihove politične smeri ali nacionalno pripadnost. Bojimo se, da Slovensko gospodarsko združenje v Trstu tega ne bo doseglo. Če bodo tržaški Slovenci v gospodarstvu »zmučili vlak«, bo to v marsičem njemova krivda, odnosno krivda onih, ki ga zaslužujejo in mu vežejo roke.

Upoštevanje samo neposrednih trenutnih interesov grozi našim gospodarstvenikom, da se bodo jutri znašli v slepi ulici, iz katere ne bo izhoda. Vezanje tržaškega slovenskega gospodarskega udeleževanja izključno na izven tržaške »linije« in direktive ne bo prineslo tržaškim Slovincem v bodočnosti prav nič dobrega, pa naj bo tako stališče radi svoje udobnosti, ko ni treba nič misliti (misli »linija« ne tvegati, trenutno še tako k- modno. Izviti se je treba iz obroča, ki ga je ustvarila »fronta« s tem, ko ne dovolj nobene resnično samostojne organizacije, ki ne bi posredno ali neposredno bila v njeni odvisnosti. Saj se lahko najde možnost sodelovanja in poslovanja, ki ne bo imela izključno pečat podrejenosti, temveč normalnega poslovanja. Za nekaj takega je potreba na seveda uvidevnost na obeh straneh. Vsekakor pa so za gospodarsko bodočnost tržaških Slovencev potrebne širše, bolj množgostanske ter neodvisne zamisli in programi, kot pa so one ki jih hočejo uvesti danes.

Kaj se dogaja na slov. srednjih šolah v Gorici

V sredo 15. t. m. smo spremili svoje otroke v slovenske srednje šole, da bi prisostvovali sv. maši ki je bila že pred časom naznana za ta dan. Pa so nam povedali, da se pričetek novega šolskega leta zakasni za nekaj dni zaradi »tehnič- nih naprav«. Kaj naj bi bile te »tehnične priprave«? Šolska poslopja stoji še vedno, počiščena in pripravljena za sprejem dijakov, dijaki so tudi pripravljeni, profesorji čakajo: en sam migljaj in takoj bi se lahko pričelo, kakor se je pričelo na italijanskih šolah in kakor se je pričelo v Trstu, tudi na slovenskih šolah. Kako to, da se te šole pričnejo lahko točno ob določenem času? Ali zanje niso potrebne »tehnične priprave«? Zadnje dni so se širile

govorice, da slovenskih šol v Gorici sploh ne bo, da je sicer zadostno število dijakov, a da primanjkuje takih profesorjev, kakršne hočejo višje šolske oblasti. Nismo hoteli verjeti takim neumnim govoricam, kajti če se je izbirčna Z.V.U. zadovoljila z našimi učnimi močmi, zakaj naj bi se nova uprava ne mogla zadovoljiti z njimi, posebno še, ko med že izbranimi lahko še izbira, ker zaradi zmanjšane števila dijakov ne bo treba več toliko učnih moči kot do sedaj? Zato se nam vsiljuje misel, da tiste govornice morda vendarle niso popolnoma brez podlage. V tem primeru zahtevamo, da se nam odkritosrčno pove, kaj se namerava z nami: ali so zagotovila, da dobimo svoje šole, le prazne besede, ali se nas hoče pitati samo z obljubami, v resnici pa nas voditi za nos. To zahtevamo v imenu enakopravnosti z našimi italijanskimi sošolci — če ni tudi ta »enakopravnost« le prazna beseda.

Prizadeti starši.

Ob tržaški razstavi

11. oktobra je polkovnik Robertson slavno otvoril tržaško razstavo. Pri otvoritvi so bili prisotni, kot je običaj, zastopniki lokalne javne uprave, gospodarskih krogov in tiska.

Ko podajamo kratko poročilo o tem tržaškem dogodku, ki je za naše mesto prav gotovo velikega pomena, se najprej vprašamo: ali je razstava tako organizirana, da služi v pravilni obliki svojemu namenu.

Iz gospodarskega stališča gledano ni razstava izraz ital. nacionalne manifestacije, kot se je kdo trudil dokazovati v domačem tisku, pač pa izraz moči našega mesta v mednarodni trgovini. Z drugo besedo, lokalni trgovski krogi morajo pritegniti nase čim več pozornosti inozemskih gospodarskih krogov, če hočejo, da bo naše mesto res delalo.

Običaj je, da organizira trgovsko in industrijsko središče sejme, velesejme in razstave zato, da široka javnost spozna tržišče, si ustvari pravilno sliko o možnostih, ki jih ona nudi in tudi o možnostih nadaljnega razvoja, kajti v tem je ravno ves smisel take drage razstave. Ob takih prilikah se trgovske vezi ojačajo ali pa tudi stvorijo.

Trst je postal važna luka na Sredozemlju in glavna. dejal bi, edina luka Srednje Evrope po zaslugi Avstro-Ogrske. Zaradi nujnosti, ki jih je Avstro-Ogrska imela v času hitrega razvoja velike industrije, ki je iskala v prekomorskih deželah prvine in strnišča za svoje proizvode, je Trst postal to, kar je bil leta 1918, dokler je lahko računal na svoje naravno zaledje, ki je obje- malo vso Slovenijo, Avstrijo, Českoslovaško, del Poljske, Ogrsko, Hrvatsko in še del Nemčije. To zaledje je bilo leta 1918 odrezano od Trsta in je zaradi avtarkične politike predvojne Itali-

Od srede do srede

9. oktobra: V Washingtonu se je začela anglo-ameriška konferenca za določitev novega deleža zasedbenih stroškov britanskega in ameriškega področja v Nemčiji. — Na zasedanju Varnostnega sveta je ameriški delegat Austin zavrnil sovjetsko zahtevo, da bi premestili vse vojaške sile v Indonezijo na položaje, ki so jih imele 20. julija. — Argentinski predsednik general Peron je poslal v Čile svojega odposlanca v zvezi z izgonom dveh jugoslovanskih diplomatov; to dokazuje najtesnejše sodelovanje med Argentino in Čilom pri pobujanju komunističnega vpliva. — Sovjetska zveza, Jugoslavija in Poljska so sklenile, da ne bodo sodelovale v novoustanovljeni balkanski komisiji. — Francoski zunanji minister Bidault je ob vrnitvi v Pariz izjavil, da nova »komunistična internacionala« ne bo mogla ovrniti izvedbo Marshallovega načrta za Evropo.

10. oktobra: Arabska zveza je na plenarni seji sprejela resolucijo, ki poziva vse arabske države, naj mobilizirajo vse vojaške vire za pomoč Palestini. — Predsednik Truman je v odgovor na obtožbe o ameriškem imperializmu v zvezi z ustanovitvijo komunističnega urada v Beogradu izjavil, da želijo Združene države samo trajen mir in dobrobit vsega sveta. — V gospodarskem odboru ZN je sovjetski zastopnik napadel ameriško politiko na japonskem z izjavo, da skušajo Američani obnoviti v Aziji japonsko vojaško silo, v Evropi pa Nemčijo. — Francoski zunanji minister Bidault se je zadrževal v Parizu; ob svojem prihodu je izjavil, da je zelo zadovoljen z uspehi razgovorov gospodarskega in finančnega značaja, ki jih je imel z ameriškim oblastmi v Washingtonu. — Argentinske oblasti so pridržale oba z Čila izgnana jugoslovanska diplomatska zastopnika; na policijskem poveljstvu v Buenos Airesu so ju zaslišali; vse južno-ameriške države preučujejo ukrepe za preprečev nadaljnjega delovanja komunističnih strank. — Neznane osebe so streljale proti sovjetskemu veleposlanstvu v Santiagu; sovjetski veleposlanik je zaradi tega protestiral pri čilski vladi. — Na zasedanju namestnikov štirih veleposlanikov italijanske kolonije so se sporazumeli, da bodo poslali v kolonije eno samo preiskovalno komisijo. — Britansko zunanje ministrstvo je objavilo, da bodo italijanski vladi vrnili količino zlata v vrednosti nad šest milijonov funtov šterlingov, katerega so našle zavezniške sile v severni Italiji.

11. oktobra: Jugoslovanska vlada je prekinila diplomatske odnose z republiko Čile. — Turška zbornica je izglasovala zaupnico Hassanovi vladi. — Princeza Julijana bo na Nizozemskem začasno prevzela regentstvo, in sicer do 1. decembra. — Združene države so izrazile naklonjenost do načrta za razdelitev Palestine. — Predsednik Varnostnega sveta sir Alexander Cadogan je posredoval pri francoski, ameriški in sovjetski delegaciji, da bi sklicali sestank štirih veleposlanikov imenovanja tržaškega guvernerja. — Francoski zunanji minister Bidault je glede novo ustanovljene kominterne izjavil, da so v njej zastopani tudi francoski komunisti; to — je dejal Bidault — je privilegij, ki ga nismo zahtevali; v kominterni je torej nekaj naših sonarodnjakov, toda v njej ni Francije.

12. oktobra: Vršilec poslov guvernerja ameriškega področja v Nemčiji je odločno zanikal vesti, po katerih naj bi Združene države imele namen umakniti ameriške čete iz Berlina. — Sovjetska zveza je ameriškemu zunanjemu ministru Marshallu predložila, naj bi sestavili korejsko vlado brez pomoči Združenih držav in Sovjetske zveze, pod pogojem, da bi se sovjetske in ameriške čete umaknile iz Koreje v začetku prihodnjega leta. — General de Gaulle je imel v Alžiru govor o položaju v Evropi ter izjavil, da Sovjetska zveza izkorišča obupen položaj, ki ga je zapustila vojna. — V Brigi in Tendi je bil plebiscit za priključitev k Franciji; za priključitev je glasovalo 2603 upravičencev

Od srede
do srede

(Nadaljevanje s prve strani)

proti pa 208. — V Rimu so bile obšinske volitve: ljudski (komunistični) blok je dobil 208.566 glasov, demokristijani 204.247, kvantunkvisti 63.472 glasov, republikanci 36.701, monarhisti 32.691, nato pa slede druge stranke, ki so dobile manjše število glasov.

13. oktobra: Grška vlada je za en mesec podaljšala amnestijo podeljeno gverilcem. — V Beograd je prispela delegacija madžarske vlade, ki bo razpravljala o sklenitvi pogodbe o medsebojni pomoči med Madžarsko in Jugoslavijo. — Politični odbor ZN je zavrnil sovjetsko resolucijo o umiku britanskih čet iz Grčije. — Predsedniku Trumanu so v Beli hiši ameriški diplomati iz Evrope podali točna poročila o gospodarskem in političnem položaju na evropskem kontinentu. — V odboru za Palestino je sovjetski zastopnik izjavil, da je Sovjetska zveza za delitev Palestine.

14. oktobra: Ministrski predsednik Transjordanije je zanikal poročila o premikih arabskih čet ob palestinski meji. — Na zasedanju političnega in varnostnega odbora ZN so razpravljali o ameriškem predlogu za sestavo stalnega odbora 57. držav, kateremu pa se je odločno uprla Sovjetska zveza. — Velika Britanija je zavrnila albansko zahtevo glede izročitve nekaterih domnevnih albanskih vojni zločincev. — Winston Churchill je izjavil, da ne misli, da bi silna obkroževanja sovjetske vlade proti zahodnemu svetu mogla predstavljati znak nevarnosti nove vojne.

15. oktobra: Načelnik turškega glavnega stana general Omurtak je v Združenih državah izjavil, da bo mogoče preprečiti bodočo vojno, če se bodo združile vse demokratske dežele. — Ameriški podtajnik za zunanje gospodarske zadeve William Clayton je predložil predsedniku Trumanu svoj odstop. — Na jugoslovanskem zunanjem ministrstvu v Beogradu so podpisali sporazum o kulturnem sodelovanju med Jugoslavijo in Madžarsko. — Kitajska se je pridružila Avstraliji, Boliviji in Urugvaju ter podprla ameriški predlog za ustanovitve male skupščine ZN. — Ameriški zunanji minister Marshall je na zborovanju ameriških sindikatov opozoril, da predstavlja evropska kriza nevarnost za popolno izginotje zahodne civilizacije. — V turško pristanišče Aleksandreta sta pripuli dve ameriški ladji, ki sta pripeljali prvo ameriško opremo za Turčijo.

je mesto z luko vred samo še životarilo.

Z ustanovitvijo Svobodnega tržaškega ozemlja je Trst postavljen pred nove naloge. Izgubil je svojo industrijo v Trziču in je ohranil samo to, kar se drži mesta in severne istrske obale, ki pa še ni pridružena mestu.

Vprašamo se, če bo Trst razvil svojo industrijo in vrzel podlago za večjo in novo, ki je sicer že v načrtu, toda brez tistih pogonskih sil ki morejo ustvarjati? Bojim se, da take industrije zaradi pomanjkanja domačega kapitala in ker iz političnih razlogov tuj kapital ne bo šilil v STO, ne bo. Zaradi tega bo Trst nujno moral postati posrednik mednarodne trgovine, kot je bil v veliki meri pred prvo svetovno vojno.

Temu namenu naj bi služile tržaške razstave.

Nujno je bilo priklicati v Trst čim večje število inozemskih industrijskih in poljedelskih proizvodov in poskrbeti, da se bo zanimalo za našo razstavo čim večje število naših severnih sosedov. Organizacijsko, smo opazili, ni bilo vse na mestu, zato upamo, da bo v bodoče boljše, kajti iz napak se lahko naučimo, če je naš namen koristiti domačim interesom.

Dobro je nastopala na razstavi domača mala in srednja industrija ter obrtništvo. Večje zanimanje smo pričakovali od domače težke industrije, ki smo jo

Srednji vek se vrača...

Pazinski proces je za nami. Ako izluščimo njegovo jedro nam ostane dejstvo: župnik Cek je bil obsojen na šest let, ker je skušal na dan birne varovati laniško cerkev pred bogokletnim skrunjenjem s strani komunistov, kakor so bile malo prej skrunjene cerkve v Buzetu in Tinjanu pri Pazinu, ubijalec duhovnika Bulešiča, ki je vdrl v laniško župnišče in tam nemoteno izvršil umor, je bil obsojen na pet mesecev. Po naši morali in pojmovanju je človeško življenje sveto in nedotakljivo. Kdor premišljeno ubija, zasluži težko kazen. Človek ni le številka, ampak najvišje družabno bitje in dolžnost družbe je, da ga ščiti po svojih zakonih, ki kaznujejo umor kot najhujši zločin, kar jih poznajo kazenski zakoni vsega civiliziranega sveta.

Pazinski proces je samo člen v dolgi verigi komunističnih političnih procesov, ki poznajo za reševanje drugačnega političnega gledanja kot je komunistično,

samo obsodbo.

Iz dolge verige komunističnih procesov od senacionalnega predvojnega procesa v Moskvi proti dolgoletnim Leninovim najožjim sodelavcem in stebrom ruske revolucije Žinovjevu, Kamenjevu, Rikovu, Buharinu, in tovarišem tja do sedanjega procesa proti Nikoli Petkovu, voditelju demokratske opozicije, je svet spoznal, da velja za vse te procese ena sama metoda, eno samo načelo. Obdolžence je treba že med preiskovalnim zaporom tako pripraviti, da na razpravi vse priznajo, obžalujejo dejanja, radi katerih so obtoženi in ponižno prosijo za milost. Tak obdolženec pride na proces živčno in duševno zlomljen, kot brez zavestna gmoča, ki priznava vse, obžaluje vse in dela pokoro že pred obsodbo.

V drugo kategorijo spadajo obtoženci, ki ne klonijo pod pritiskom in ki ne priznajo naprtenih jim zločinov. V takem primeru se javni tožilec poslužuje po-

stranskega obdolženca, ki vse prizna in obžaluje ali ob enem obremenjuje glavnega obtožencega in zvrca nanj vso krivdo in odgovornost. Tako je bilo v procesu proti nadškofu Stepincu v Zagrebu, kjer ga je obremenjeval nadškofijski tajnik. Tako se je postopalo v procesu proti Nikoli Petkovu, kjer so ga obremenjevali in dolžili štirje soobtoženci, ki jih ni niti poznal. In tako je pri današnjem procesu v Beogradu proti predsedniku Srbske kmečke stranke univerz. profesorju dr. Dragoljubu Jovanoviću, ki ga obremenjuje inž. Gadži.

V teh procesih ne odločuje o krivdi in nekrivdi dobra vera obtožencev. Tu se ne kaznujejo le krivična dejanja, ampak ideja in misel, ki se kosa s komunistično ideologijo. Tu je inkvizicija, ki ne preganja samo dejanj, ampak tudi miselne ljudi, zanikajoč vse pridobitve človeštva na polju človekovega dostojanstva in človeških pravic.

Primer Dragoljuba Jovanovića

L. 1938 se je znašel Dragoljub Jovanović v beograjskih zaporih »Glavnjača« skupaj z nekim drugim srbskim politikom, ki je bil veren krščanski človek. Govoril se, da je temu politiku Jovanović po dolgih razgovorih rekel: »Jaz in ti soglešava skoro v vseh stvareh. Ali vendar je velika razlika med nama dvema: ti veruješ v Boga.«

Na to mu odgovori oni krščanski političan sledeče: »Točno je, Dragoljub, da obstoja med nama velika razlika. Ti ne veruješ v Boga, ali to je tebi v škodo in to te bo morda nekoč drago stalo, a morda tudi narod.«

Prišla je okupacija in revolucija. Nemci zahtevajo Jovanovića, ali ta se je bil dobro skril. Pozval ga je Tito, da se priključi A.V.N. O.J.-u, da podredi svoje pristaje vodstvu kompartije. Jovanovića pozivajo tudi njegovi bivši politični učenci — vsi sami generalstani. Učenci pozivajo svojega učitelja.

Ali Jovanović je neodločen: odlaga, da pristane svojim pristajšem, sam osebnostno ne odide. Vidi pretek-

prav za prav zaman iskali.

Inozemstvo predstavlja v glavnem le Italija na prvem mestu in Jugoslavija na drugem.

Italija je razstavila le toliko, kolikor je pri vsem zainteresirana domača trgovina. To je vse premalo, če pomislimo, da mora Italija skrbeti za izvoz svojih industrijskih proizvodov na Balkan in v tisti del Srednje Evrope, ki še ni industrijsko izbrbljen. Verjetno smatrajo italijanski industrijalci našo razstavo kot samo poizkus in ne računajo na nje ne velike uspehe.

Nasprotno je Jugoslavija razstavila svoje proizvode z veliko izbranstvo in so se predstavniki njihovega gospodarstva potrudili pri izbiri. Razstavili so res samo to, kar postane lahko predmet takojšnje izmenjave, oziraje se na potrebe svojih sosedov.

Upamo, da bodo v bodoče organizatorji razstave po-

lost, gleda sedanost, a boji se bodočnosti. On je pripravljen Titu hrbtenico vojske, on je vzgojil mnoge dijaške generacije, on je prvi odprl komunizmu vrata beograjskega vseučilišča. Tedaj je bilo to popularno, tedaj je bilo to napredno, tedaj se ni mislilo na bodočnost.

Ali danes Dragoljub žalostno gleda, kako drugi žanjejo plodove njegovega »naprednega« dela, danes Dragoljub s strahom gleda v bodočnost in premišljuje o terorju komunistične diktature svojih dijakov. On se dobro zaveda, da komunizem izven svoje »generalne linije« ne trpi ničesar, da s komunizmom ni nobenega sporazuma, da komunizem ne pozna evolucije. Zato Dragoljub odkrito odgovarja na neprestane Titove pozive: »Jaz sem jim sedaj potreben, zato me vabijo, a kadar me ne bodo več rabili, me bodo ubili.«

Po vsem tem, ko je bil Beograd svoboden, je šel Dragoljub Jovanović v začasni parlament, pridružil se Narodni fronti in bil izbran v prezidij. Poklicali so ga, sprejeli so ga, ker so ga raz-

lagali važnost vsem državam, ki bodo zastopane, in bodo pravičnejši pri razdeljevanju prostora.

Iz vsega, kar smo zgoraj navedli, je nujno, da ne ostane ta razstava osamljena. Biti mora pobuda za bodoče delo v tem pravcu. Trst mora biti zaradi svoje izbrane zemljepisne lege središče trgovine, če že ne istočasno tudi industrije. Svetovali bi, da bi si mero dajni krogi zamislili letno razstavo, za katero bi morali zgraditi primerne prostore, ker pomorska postaja, stavba, ki je bila predelana iz dveh skladišč avstrijskega izvora, ne more služiti namenu, zlasti če izročijo del prostorov plesnim in drugim zabavam.

Trst je mesto, ki bo moralo uspevati, ker ga bodo k temu peljale gospodarske prilike. Zato pozdravljamo vse podobne pobude in želimo, da bi se organizatorji iz preteklosti marsikaj naučili.

Ob 30. letnici dr. Krekove smrti

8. oktobra je preteklo 30 let, kar je v St. Janžu na Dolenjskem umrl, zadet ob srčne kapi, dr. Janez Evangelist Krek.

Kot zadrugar, socialni delavec, pisatelj, politik je dr. Krek ena najmočnejših osebnosti v zgodovini slovenskega naroda. Njegovo kladivarsko delo je dalo desetletjem ob prelomu stoletja tako izrazit pečat, da to obdobje v naši zgodovini lahko imenujemo Krekova doba. S spoštovanjem in hvaležnostjo se klanjamo spominu velikega moža.

Slovenski radio v Trstu

Slovenski radijska postaja v Trstu je zadeva, ki je po mednarodnih dogovorih o STO rešena: na tem ozemlju smo Slovenci enakovrni z Italijani. Vsako okrnjenje slovenskega radija na tem ozemlju je nedopustno in zlonamerno. Zastopniki ZVU, ki v tem pogledu kršijo naše pravice, ne delajo za pomirjenje duhov in dvomimo, da postopajo v soglasju z navodili, ki jih ima ZVU.

O zadevi smo v našem listu priobčili že vrsto član- kov. Danes smo prejeli daljšo, dobro utemeljeno razpravo, ki je v celoti radi pomanjkanja prostora, žal, ne moremo priobčiti, ki pa je značilna za mišljenje slovenskih poslušalcev tržaškega radia.

Pismo se v svojih bistvenih točkah glasi:

Gospod urednik,

V Vašem listu ste že nekajkrat spregovorili o vprašanju tržaške radijske postaje, prikazali njene pomanjkljivosti, ki prav gotovo odločujočim krogom niso neznane, toda ne samo, da so bile to besede, ki so naletele na gluha ušesa, kakor vidimo pri poslušanju slovenske radijske postaje — se je položaj še poslabšal. Iz vseh koncev nam sporočajo, tudi iz krajev, ki so bližje Trstu, kakor Gorica, da že ves teden radijske postaje sploh ne morejo več vloviti. Ne morda, da bi slišali moteno oddajo, ampak postaje sploh ni več zaslediti. Na drugi strani pa javljajo, in o tem se lahko vsakdo prepriča, da se je prav v istem tednu jakost italijanske radijske postaje povečala tako, da nadkriljuje vse druge italijanske postaje in celo v Trstu zjutraj moti slovensko.

Jasno je, da vse to vzbuja razne govorce; kajti tako ena, kot druga postaja sta pod istim upravnim vodstvom Zavezniške poročevalne službe. Če bi bili to privatni podjetji, bi bilo razumljivo, da se na različen način postopa, toda res ne moremo videti, kakšni vidiki vodijo vodstvo, da že tako premočno in za italijanske poslušalce ne ravno prevažno postaja se krepijo, medtem ko ni slovenske slišati niti do Gorice.

Že v prejšnjih člankih ste pokazali, da italijanska postaja še daleč nima za svoje poslušalce tiste važnosti, kakor jo ima naša. Italijani imajo danes desetine tako močnih postaj, da jih lahko še daleč izven državnih mej prav dobro slišijo. Poleg tega prenaša tržaška italijanska postaja velik del svojega programa v zvezi s temi postajami. Razne zveze z »rete rossa« in »rete

azzura« zavzemajo včasih skoraj polovico večernega sporeda. Kdor hoče poslušati tiste oddaje, lahko vendar odpre radio Rim ali Milan, ki se do Trsta in dalje prav jasno sliši, medtem ko se naša edina slovenska postaja izgublja nekje petindvajset kilometrov iz Trsta. Tržaška italijanska postaja ima torej pomen in važnost samo za tržaško prebivalstvo, a prav gotovo ne bi imeli ničesar proti njeni oddajni moči, če bi na drugi strani našo vsaj vsi primorski Slovenci slišali.

Zdi se nam, da zavezniški svojo nezainteresiranost zakrivajo pod nekaj diplomatski izgovor: ne bi hoteli, da bi se slovenska postaja slišala tudi na ozemlje jugoslovanske države — kjer, čisto jasno, ni zaželeno, — da bi se tako izognili vsaki morebitni nevšečnosti. Toda, dragi moji, tudi Istra je danes jugoslovanska, pa je vendar italijanska poročila slišati prav do Ljubljane. Jasno je samo eno: nadaljuje se izigravanje vsega, kar diši ne morda po »progressivni Jugoslaviji«, ampak vse, kar zveni slovensko. Vsa ta nezainteresiranost, dejstvo, da še danes v svobodnem Trstu ni na Monte Radiu enega slovenskega tehnika, možnost sabotiranja na vseh koncih, vse to kaže, da se je spremenil samo nek režim, odnos do Slovencev pa je ostal isti. Ljudje pa, ki so po dvajsetih letih prvič slišali slovensko besedo — saj res, baje so se zavezniški celo borili v tej vojski za neke svoboščine ali nekaj podobnega — so ostali razočarani. Ali niso te od zavezniškov tolikokrat poudarjene besede o svoboščinah samo pesek v oči, kakor nam je nekoč bila »dvatisočletna rimska kultura in rimska pravica«?

Kdo je odgovoren za škandal, da slovenska tržaška postaja včasih v enem dnevu sredi oddaje kar po trikrat preneha? Ali se misli radijska postaja norčevati z nas, ko se opraviči, češ da postaja stoji zaradi vetrovnega vremena. Vemo, da pri nas ni mogoče pričakovati, da bi postaja delovala prav brez vsakih motenj — kakor na primer londonska, o kateri sem prav pred kratkim bral v angleških časopisih, da se od svoje prve oddaje pa do danes v vseh letih ni niti enkrat ustavila, niti takrat ne, ko so nemška letala sipala bombe na London. Ne, kaj takega mi ne bomo doživeli. Toda da se postaja ustavi, zato ker zapihla nekoliko vetra; kam pa pri- demo!

Predstavniki tujih cerkev v Jugoslaviji

Že več mesecev prihajajo predstavniki ameriških in angleških cerkev v Jugoslavijo. Njihove povoljne in celo pohvalne izjave o Titovem komunizmu in o verski svobodi v Jugoslaviji so izzvale veliko iznenadenje v svetovni javnosti. Znano je, da pravi krščanski človek ne more biti nikdar komunist, a tem manje more to biti neki visoki funkcionar kake krščanske cerkve. Ali komunistom se mora priznati, da so mojstri, da urinejo tudi med svečeništvo svoje agente. Toda tu je govora o uglednih predstavnikih cerkve, katerih dolgo trajno življenje dokazuje, da niso komunisti. In ravno radi tega je greška toliko večja.

Ako človek pazljivo prečita vsa poročila kumunističnega tiska o tem vprašanju, takoj pade v oči dejstvo, da so zastopane vse cerkve in sekte, razven katoliške in pravoslavne cerkve. Med temi predstavniki se najbolj odlikujejo ameriški protestanti in angleški anglikanci.

Prvi in drugi so delali že v bivši Jugoslaviji silne napore v propagandi teh cerkev in sekt, toda brez uspeha. Jugoslavija pozna katoliško, pravoslavno in muslimansko cerkev. Narod se je pred več vekovi, že v davni preteklosti odločil za eno ali drugo, in danes se tu ne da spreminjati. Pripadnost eni ali drugi verski skupnosti v Jugoslaviji je tvorila sestavni del osebnega, družinskega in narodnega življenja in radi tega ni mogla najti nobene agitacije, nobena propaganda ugodnih tal med Jugoslavan.

Titov komunizem je sovražnik verskega življenja sploh. K temu cilju gre vse po poti uničenja najmočnejših cerkev: pravoslavne in katoliške. Poskušal je pravoslavno cerkev razbiti na pet avtonomnih cerkev, pa da na ta način vsako posebej veže na rdečo Moskvo. Poskušal je katoliško cerkev takorekoč obglaviti in onemogočiti njeno delovanje, ali brez uspeha.

V taki situaciji se ponujajo predstavniki protestantovskih sekt Titu in zahtevajo od njega dovoljenje za širjenje svojih sekt v Jugoslaviji, kar bi bilo v prvem redu naperjeno proti katoliški cerkvi. Tito sprejema to ponudbo z obema rokama. V Jugoslavijo se zgrinjajo nebrojni predstavniki tujih cerkev (protestantovskih), potujejo po deželi in prepevajo hvalospeve o svobodi vere in o komunizmu.

V mnogih slučajih so izjavili predstavniki tujih cerkev, da jih zanima v prvi vrsti svoboda protestantskih sekt. Med njimi se nahaja Samuel Triksler, komisar protestantskih cerkev v Rusiji. Ta zastopnik, ki se je marljivo vrgel na povezano rusko pravoslavno telo, je prišel, da izkoristi situacijo v Jugoslaviji.

Čim se ve za vse to, tedaj ni čudno, toda je žalostno, zadržanje predstavnikov tujih protestantskih cerkev, kateri izkoriščajo težko stanje naroda in narodnih cerkev v Jugoslaviji za namenom širjenja svojih sekt, pa magari za ceno propagande brezbožnega komunizma.

Naša gospodarska moč po prvi svetovni vojni

V Julijski krajini je imelo slovensko in hrvatsko prebivalstvo, — preko 600.000 po številu — po prvi svetovni vojni 1918. leta, preko 600 denarnih in drugih gospodarskih zadrug s preko 80.000 člani. Imovina teh zadrug z denarnimi vlogami vred je znašala preko 300 milijonov zlatih kron (enako tedaj 60 milijonov funtov). Omrežje slovenske zadrugne organizacije je segalo v najbolj oddaljene gorske vasi, tako da skoro ni bilo kmečke, delavske, obrtniške in meščanske družine, ki ne bi bila zadrugno organizirana. Vse te zadrugge so bile med seboj povezane in organizirane v dveh zvezdah, v Zadrugni Zvezi v Trstu in v Zadrugni Zvezi v Gorici. Za tako majhen prostor je bila to ogromna gospodarska zadrugna stavba, ki je šela na ozemlju Julijske krajine leta 1900 153 in leta 1914 pa že 617 zadrug. Ta zadrugno-gospodarska stavba je bila plod nesebičnega pol stoletja trajajočega dela — prva denarna zadruga v Julijski krajini sploh je bila slovenska Hranilnica in posojilnica v Škedenju (Trst) 1883 —, požrtvovalnih mož, ki so po načelu vzajemne samopomoči malega človeka obvarovali slovenskega kmeta, delavca, malega trgovca in uradnika pred odiranjem v teh krajih tedaj še cvetočega gospodarskega liberalnega individualizma. Uspehi zadrugništva se niso odražali le v gospodarski podvigi malega človeka, pač pa je v njem krepila in izpričevala ideale pravičnosti, enakosti, človečanskega dostojanstva in svobode, ki so bili gibal tudi velikemu britanskemu in ameriškemu zadrugnemu gibanju.

Poleg zadrug je delovala po mestih cela vrsta bančnih in drugih denarnih zavodov, na katere se je naslanjala naša trgovina, obrt, industrija ter pomorska plovlba. V centru tržaškega mesta smo imeli 1918. leta, ko je Italija zasedla Julijsko krajino, poleg na zadrugni podlagi osnovanih denarnih zavodov Tržaške Hranilnice in Posojilnice, Trgovsko-obrtno zadrugo, Hrvatske centralne hranilnice in Narodne posojilnice tudi Splošno Hranilnico, dalje Jadransko banko s kapitalom

30 milijonov zlatih kron in samostojno podružnico Ljubljanske kreditne banke z glavnico 10 milijonov kron, nevštevši zadrugne denarne zavode v tržaških predmestjih Škedenj. Sv. Ivan, Barkovlje in Opčine. V samem centru mesta smo imeli Slovenci in Hrvati 7 denarnih zavodov z lastnim premoženjem od preko 50 milijonov zlatih kron.

Ne le Trst, tudi Gorica in Pulj sta bili dobro razvili svojo denarno in gospodarsko organizacijo. Hrvati so imeli v Pulju Istarsko Posojilnico in Eskomptno društvo. V Gorici so imeli Slovenci samostojno podružnico Ljubljanske kreditne banke, Kmečko banko, Centralno posojilnico, Ljudsko posojilnico, Trgovsko obrtno zadrugo, Zastavljalni zavod in goriško Zadrugno zvezo.

Tako je Italija, ko je prišla v te kraje, našla mogočno in solidno slovensko gospodarsko denarno organizacijo, ki bi bila v čast in ponos tudi velikemu narodu.

Uničevalno delo fašizma

Javno izpovedan smoter fašizma je bil raznaroditev in poitalijančenje slovenskega življa Julijske krajine. Zato pa je bilo treba predvsem uničiti gospodarsko organizacijo Slovanov, zlomiti njih gospodarsko hrbtnico, znižati na minimum njihovo življenjsko raven, spraviti jih v gospodarsko in socialno odvisnost in s tem pripraviti pot za njih narodno smrt.

Fašizem je zato takoj ob svojem nastopu s surovo silo udaril po slovenskih denarnih in gospodarskih zavodih. 13. julija 1920 je požgal petnadstropno palačo Tržaške Posojilnice in Hranilnice, kjer stoji sedaj Hotel Regina, kjer so zgorili med drugim vsi registri, dokumenti, vrednostni papirji in denar. S tem je povzročil zavodu, ki je mogel šele čez leto dni obnoviti svoje poslovanje, preko 15 milijonov lir škoda po tedanjem, to je preko 750 milijonov lir po današnjem tečaju. Uničil je prostore, dokumente in vrednostne papirje Hrvatske centralne štedionice, opustošil prostore Jadranske

banke, Ljubljanske kreditne banke, Trgovsko-obrtno zadrugo in Splošno hranilnico, da ne omenjamo slovenskih kulturnih in socialnih ustanov. Istega dne je zažgal v Pulju štirinadstropno hišo Istarske Posojilnice.

Toda kljub težkim izgubam, ki so šle v desetine milijonov, so naši zavodi radi svoje trdnosti in solidnosti mogli zopet pričeti z delovanjem. Fašizem je videl, da s surovo silo ni mogel zadušiti naših denarnih zavodov. Zato je sprožil proti njim fašistični državni aparat. Fašistična oblastva so pričela nadlegovati naše zavode in delati proti njim. Tako je bila prisiljena Jadranska banka leta 1923, da je izročila banko v Trstu finančni skupini fašistov. Fašistični federalni tajnik Cobolli-Gigli je na zboru fašist. tajnikov Julijske krajine 1927 izjavil, da morajo izginiti vsi slovanski denarni zavodi in da je treba uničiti slovensko gospodarstvo. Tako je pričel fašistični režim samovoljno in protizakonito razpuščati zakonito izvoljene upravne organe naših denarnih zavodov.

Tu bi bilo umestno omeniti, da so bili vsi naši zadrugni zavodi osnovani na podlagi avstrijskega zakona o zadrugništvu od 9. aprila 1873. št. 7070. S kr. dekretom 4. XI. 1928 št. 2325 je Italija pustila v veljavi avstrijski zadrugni zakon iz leta 1873, ki je veljal za kreditne zadrugge z omejeno zavezo, dokler ni stopil v moč novi ital. civilni zakon 1941. leta. Kmečke, agrarne in obrtniške posojilnice so pa bile urejene z zakonom 6. VI. 1932 št. 656, spopolnjenim z zakoni od 23. I. 1934 št. 166 in od 26. 8. 1937 št. 1706.

Fašistični režim je pričel, kakor rečeno, nezakonito dušiti naše zadrugge. Najprej je skušal po svojih priganjajih prisiliti naše zavode, da se dajo na videz prostovoljno vsrkati od sorodnih ital. zavodov. Kjer pa je naletel na odpor, je razpustil zadrugo s prefekcijskim ali ministrskim dekretom. Imenovan je bil fašistični komisar, ki je imel nalogo, da premoženje razpuščene zadrugge izroči fašističnim ali sorodnim ustanovam in da zadrugo ukine. Samo na ozemlju pod ZVU (A.M.G.) je bilo tako uničenih od 1925 do 1940 47 zadrugnih denarnih zavodov in 26 gospodarskih proizvajalnih in nabavnih zadrug.

Z veliko muko sta se

LETA PREIZKUŠNJE

Prerez in nauki slovenske politike zadnjih let ČUSTVA PREVLADEJO

Naše samostojno politično življenje je bilo še prekratko, da bi tja do zadnjega poedince vcepilo množicam vero v neka neomajna, skupna osnovna politična načela in smotre. Zato je večina hodila samo tja in tako, kot so jo vodila njena čustva in ideali. Sledila je vsemu nestalnemu valovanju teh čustvenih zanosov. Manjkalo je v stvarnosti preizkušene politične praktičnosti, ki bi lahko nakazovala one velike, včasih nepremostljive razlike med zaželenim in dosegljivim. Večina je bila vse preveč podvržena vplivom propagande, čustvom, ki jih je ta propaganda izzivala, in ni videla potvarjanja resnice, skrivajočega se za iepimi, mamljivimi gesli. Ni videla v delavnice, kjer so posamezne narodne in mednarodne skupine prirojevale in potem izkoriščale naša idealna svobodoljubna narodna čustva skladno s svojimi samoljubnimi kormistmi.

Slovensko notranje politično dogajanje in boj od začetka vojne pa do danes je neposredna vidna posledica zmede in spletk. Zato ne moremo kreniti proti bodočnosti, ne da bi do teh pojavov zavzeli svoje stališče. Povzročene rane so še tako žive in skeleče, da je predhodni sporazum in edinstvo v pogledu njihovega zdravljenja pogoj za vsako bodoče normalno politično življenje.

BRAT PROTI BRATU

Kakšna je torej neposredna politična realnost, iz katere nastaja današnja stvarnost?

Brat se je bojeval proti bratu. Marsikje sta oba padla in s tem doprinesla vsak po svoje žrtev za nekaj, kar jima je bilo sveto. Dogajanje je imelo samo po naključju obliko osvobodilne borbe, medtem ko je bila to v bistvu čista in enostavna državljanska vojna, pri kateri je vse »okupatorstvo« in vse, kar je s tem pojmom v zvezi, služilo edino kot scenerija in ni bilo bistvo.

Ali je bila od dveh glavnih skupin, ki sta bili medsebojni boj, ena res samo zločinska? Katera?

Ako gledamo na naše posebne slovenske razmere, ne moremo dati na to vprašanje tistih preprostih odgovorov, kot jih običajno slišimo. Bili bi preveč enostranski.

Za nekaj zločinskega umirajo samo zločinci in njihovo število v zdravem telesu, kakršno je slovenski narod, ne more biti veliko. Ako je torej naš narodni boj zahteval tako velike žrtve, kot jih je v resnici izževal in povzročil, potem je bilo za vsem tem nekaj več kot zločin, izdaja ali pohlep po oblasti. Vsaj tiste široke narodne množice, ki so te žrtve doprinesle, so morale biti prežete z vero v nekaj tako velikega, čigar doseg je opravičeval potrebo po tolikih žrtvah.

Ne nameravamo govoriti o vodilnih skupinah ali klikah, od katerih je prav gotovo imela vsaka svoje posebne namene, za katerimi je zavestno stremela. Toda če gledamo s stališča širokih množic, je bil ta boj na obeh straneh nekaj svetega, na obeh straneh so borci umirali za ideale, ki so jim bili nad vse. Pri tem je popolnoma nebitveno vsaj za presojanje plemenitosti žrtev in osebne odgovornosti večine, ali so bili ti po voditeljih posameznih skupin proglaševani ideali, zlagani ali iskreno mišljeni. Narod je videl samo gesla; tem geslom je verjel, za ta gesla je umiral.

Gledajoč te velike obojestranske žrtve, upoštevajoč izključno samo idealne borce, pa naj si bodo prave ali drugega naziranja, nam je nemogoče reči, da katerakoli stran v tej narodni borbi nosi na sebi izključni pečat zločinskega in judežvega dela. Ponovno poudarjamo, da govorimo tu samo množici, ali tisti veliki večini množic, ki se je postavila na prvo ali drugo stran zapeljana ali pa iz prepričanja doseženega z lastnim razumom. Nikakor pa ne nameravamo s tem opravičevati raznih pravih Judežev Iskarijotov, poživljenih zločincev in podobnih tipov, ki jim je bil ta boj samo primerna prilika za nekaznovano izživljanje

Gospod tovariš!

Janezu Kranju sem zadnjič reskel »gospod tovariš«. Ta naziv pa je bil plod moje zadrge. Janez Kranj ni »gospod tovariš«, ampak samo »tovariš«, popoln, čisto — in rdečkerven »tovariš« pristne odstotne tovariške ali boljše tovariške znamke. Pravega »gospoda tovariša« sem srečal te dni. Zgodilo se je takole:

Stopal sem vzdolž vlaka, da si najdem primeren kupč. Tedaj zaslišim glas:

— Tegolin, Tegolin, kam pa? Pridi sem k meni, tu je dovolj prostora.

Včasih človek misli ko blisk. Kdo bi mogel to biti? Gotovo dober prijatelj. Samo bližnji sorodniki in najozojiji prijatelji mi pravijo »Tegolin«. — In že sem se ozrl. Z okna mi je mahal trgovec, posestnik, bivši župan itd. Komel Leon. Odkod pa ta pozna moje domače ime? Sorodnik ni, prijatelj še manj. Vrag ga vzemi! Vedno se je bahal, da ima posebno informativno službo; on je dejal; poseben

nos. Bo že res. Na vsak način nisem mogel odbiti prijaznega vabila. Ko sem sedel zraven njega, me je udaril po rami:

— Ja, Tegolin moj dragi, kaj pa kaj delaš? Ze pet čičkih let se nisva videla. Misliš sem, da si se odpravil preko meje.

— Za enkrat še ne. Prilike mi ne dopuščajo.

— Ha, ha, ha! Prilike, prilike! Ta je dobra. Razumem; tam ni zraka za samostojnega človeka. Saj se meni dogaja isto. Kdo naj pa to prenese? Prosim te: nobene svoje bode, nobenega zadoščenja, na ukaz moraš ustati, na ukaz delati, jesti, spati, govoriti, še bolj pa molčati. Z eno nogo si vedno v jesči ali v koncentracijskem tabo prišel. Nečloveško je to! Ampak prišel bo dan!

— Dovolj, dragi Komel Leon, da te prekinem. S takimi besedami pri meni ne boš mnogo odpravil. Sem neke čudne vrste patriot. Razumel me boš, če ti povem pri-

spodobno: kakor veš, sem hud kadilec. Med vojno in po vojni sem preizkusil vse mogoče cigarete tega sveta. Ampak še vedno mi prija najbolj domači tobak. Priznam vam, da papirčki, v katere se dene zavijajo cigarete, niso po moji volji. Toda tobak je vedno isti. Išimo, kar je dobrega...

— Beži, beži! Papirček pokvari vse, tudi najboljši tobak. Jaz ga ne kadim, nikoli ga ne bom kadil. Ali ti smem v dokaz ponuditi dobro ameriškano cigareto?

Zapalila sva in uporabil sem priliko, da obrnem pogovor:

— Slišal sem, dragi Komel Leon, da te vojna ni oplazila. Rešil si vse, lepo trguješ, vilo imaš tudi še in najbrže tudi pohištvo, preproge, srebrnino, porcelan, perilo itd.

— Ne morem se pritoževati. Seveda gre mnogo zasluge za to mojemu dobremu nosu in mojim trdnim načelom.

Kmalu sva dospela v Trst. Ob izstopu iz vagona sva se poslovila, ker je bila gneča velika. Prerival sem se naprej in razmišljal o tem, kar je bil govoril Komel Leon. Vraj ji človek! Zda se ne baha samo

z dobrim nosom, ampak tudi z naščeli. Nisem mogel nadaljevati svojih misli. Zapazil sem, kako nekaj metrov pred menoj Komel Leon prisrčno ovija roko okrog vratu malega debeluharja z obrazom, ki bi delal čast vsakemu uspešnemu podoželskemu psku.

— Pozdravljen, tovariš Mirkel! Odkod pa ti? Kaj prinašaš novega? Kaj dela novator Turšič, ta naš Edison? Ali že zidajo po eno palačo na dan? Kako je s petletko? To bo zmaga! Sledila bo desetletka, potem stoletka, tisočletka, večni bomo! Kako pa kaj naši klero, — mačko — in čaršifasisti? Upam, da je ljudstvo že odpravilo to antidemokratsko, povampirjeno druhal. Zal mi je, da moram hiteti; mnogo bi se imel pomeniti s teboj. Pa drugič: priidem kmalu na obisk. Saj res: slišal sem, da ANIUK potrebuje novih fondov. Dobro. Prinesel bom pri meren znesek. Ampak prosim: Nobene omebe v stenošul! Meni ne gre za reklamo, meni gre za prepričanje.

Okamenel sem. Torej to so načela! Kaj pa se meni vsiljuje, ko ga sploh ničesar nisem vprašal? —

Doma nisem odložil niti klobuka, ampak takoj sedel k mizi in poslal desetim svojim prijateljem sledečo okrožnico:

»Dragi! Dogodek, ki ga bom ustno obrazložil, me je pripravil do sklepa, da ustanovim klub »Hrbtnice«. Ime je program. Te bi kakor meni je danes potrebna družba poštenjakov, pri katerih veš, da beseda velja za to, za kar je izgovorjena. K vragu hinavščina, zahrbtnost, klečeplazenje! Vsak resnični možak naj dobi mesto v našem klubu. Edini predpogoj je, da ima vedno enako prepričanje, da je neomajen značaj. Obetam si zanimive debate in plodno izmenjavo misli v našo in splošno korist. Vem, da si istega mnenja, ter te pričakujem.«

Dodal sem dan, uro in kraj sestanka. Določil sem za gostilno »Pri zeleni streli«. Ne brez pridarka: Če hočeš pri Slovincih kaj doseči, jih moraš sklicati v gostilno. In ena najusodnejših naprav današnjega režima v Sloveniji je gotovo ta, da so Slovincem vzeli kvartirček in ga nadomestili s kvartom.

Bil sem na mestu točno ob do-

ločeni uri. Kdo me je čakal? Komel Leon! Široko se je zarežal:

— Dragi Tegolinček, nisi me sicer povabil, ampak moj dober nos me je vodil. Z dušo in telesom sem za »Hrtnice«. Odlična ideja! Tvoje je tisto, kar nam manjka. Mene kar vpil! Če bodo potrebni fondi, veš za moj naslov. Rojstni dan »Hrtnice« bo najlepši dan mojega življenja.

Kislo sem mu odgovoril:

— Hvala ti, Komel Leon, da si mi pripravil tak sprejem in imenitno presenečenje. Kot prvo te prosim za malo uslugo: Saj poznaš slovensko točnost. Povabljeni bodo počasi kapljali, jaz pa imam še nujen popravek. Pozdravljeni ti in dokler se ne vrnem, jim lahko obrazložiš pomen in namen sestanka. Tebi ni treba mnogo razkladanj in navodil, ker si mož hrtnice.

— Seveda, seveda. Rad bom opravil; le kmalu priditi!

Šel sem. — Čakal boš, gospod tovariš Komel Leon. Ustanovi »Hrtnice« sam, po svoji hrbtnici! Ko pač izgleda, da za enkrat take hrtnice pri nas prevladujejo...

njihovih nizkotnih nagnjenj. Vedno mislimo le na slovenski narod kot celoto, v čigar zdravo silo verujemo in gledamo, ki stremi prvenstveno po nečem poštenem, lepem in idealnem.

OF NI HOTELA ENOTNOSTI

To osnovno plemenito stremenje narodnih množic je brez predsodkov izrabila skupina komunistov željnih oblasti. Brezobzirno so izkoristili težak narodov položaj za svoje strankarske politične cilje, ne oziraje se na morebitne žrtve in na upravičenost svojih zahtev. Pri tem tej skupini ni bilo važno, če s svojim egoizmom odbije sodelovanje mnogih skupin in poedincev, ki so bili verjetno mnogo bolj zreli in poklicani za čuvanje narodnih interesov v teh časih, kot pa so to bili komunisti, ki so si to nalogo na svojstven način prisvojili in jo na svojstven način izvajali.

O vsem tem bo bodočnost povedala resnico, ki bo mnogim pomenila pravo odkritje ter jim bo raztolmčila mnogo stvari, o katerih so bili dosedaj samo enostransko obveščeni. Spravljeni so dokumenti in živi še mnogo prič, ki bodo lahko avtentično in neposredno dokazale, kako je prišlo do izmaličenja našega splošno narodnega osvobodilnega pokreta v boj ene same stranke za oblast.

Ob priliki ustanavljanja Osvobodilne fronte so se mnoge politične skupine pogajale za vstop v OF. Vse oficijelne slovenske politične stranke, od Slov. ljudske pa tja do socialistov, so razen nekaterih poedincev, ki so bili že prej prežeti s komunistično ideologijo, spoznale, da je sodelovanje v taki Osvobodilni fronti, kakršno je hotela imeti Komunistična partija Slovenije, nemogoče. Zato so tako Osvobodilno fronto odklonile.

Ko bodo prilike dopustile, bo nepristransko pisana zgodovina odkrila široki javnosti, kaj vse je bilo ponujano, kaj so razne politične skupine bile pripravljene žrtvovati in kaj so zahtevale. S hladnim razumom bodo bodoča pokolenja obsodila tiste, ki so krivi, da ni bilo edinstven takrat, ko bi jo naš narod najbolj potreboval.

Razen pri komunistih ni nikjer primanjkovalo dobre volje za očuvanje politične enotnosti slovenskega naroda. Toda vsako popuščanje ima svoje meje in če je komunistična stranka stajala ostalim političnim strankam take pogoje, ki so odkrito kazali na njene diktatorske namene, za katere so ostale slovenske stranke bile prepričane, da jih narod ne bo odobral, potem ni čuda, da nanje niso pristale.

Prepričani demokrati niso mogli k organizaciji, ki naj vrže narod izpod ene diktature pod drugo, ki je sovražila fašistične metode samo tam, kjer ni bila sama tista, ki se jih je posluževala. Boječ se konkurence in manjšine, v kateri bi se znašla, komunistična partija Slovenije nikdar ni hotela sprejeti v Osvobodilno fronto nobene politične skupine kot organizirano, samostojno celoto, s katero bi na osnovi enakopravnosti delila svoj položaj. Vedno je naglašala, da sprejema sicer iz vseh taborov, toda samo poedince. Sprejemala je res poedince, take, ki niso razpolagali sami z dovolj organiziranimi in preizkušenimi političnimi organizacijami, kajti vedela je, da bo iz njih lahko po potrebi ustvarila podrepanike, kakršne je potrebovala. Kot edini strumno organizirani politični skupini je bil v taki sredini uspeh zasiguran. Med slepci enooki kraljuje!

Tako je od početka idealno zamišljeni osvobodilni boj postal v bistvu boj komunistične stranke za oblast. Tekom dogodkov je padla krinka za krinko, a šele ko je zavzela zakonito oblast, je komunistična stranka z vso brutalnostjo pokazala široki javnosti svoj pravi obraz in namere.

ohtanili na tržaškem ozemlju do poletja 1940. Tržaška posojilnica in hranilnica ter Trgovsko obrtna zadruga v Trstu. Že v začetku 1940. je fašistični federalni tajnik Emilio Grazioli zahteval od prefekta, da se razpustita omenjena dva zavoda češ, da je njun obstoj sramota za tržaški fašizem. Njegova želja se je izpolnila. Internaciji in aretaciji odbornikov je sledilo imenovanje komisarijev

in prisilni prevzem Tržaške posojilnice in hranilnice s strani Cassa di Risparmio Triestina. Trgovsko-obrtna zadruga je bila pa prisiljena, da je privolila k vključitvi v Banca Popolare Giuliana. Tako so se fašistični zavodi polastili naše imovine v vrednosti težkih milijonov, ki jih je slovensko ljudstvo skozi pol stoletja s težko muko zbiralo in hranilo v svojih denarnih zavodih.

Prevedeno iz »Patrie dal Friuli«

Beneški Slovenci so autonomijo že imeli „Soseske“ in „Stoli“

V teku vseh stoletij avtonomije je bila furlanska Slovenija razdeljena v »soseske« (»viziinanzis«) (občine, op. ur.), ki so jih sestavljali družinski očetje vsake vasi; in vsaka si je izvolila svojega župana (»dean«). »Soseske« iz Naške doline so skupno tvorile »veliko sosesko« (»viziinanze grande«) ali »Stolo« (»abancje«); tiste iz doline Sent Lenarda so tvorile »Stolo« v Mersi. Vsak »Stolo« je imel svojega »velikega župana« (»dean« ali »sindico«) in »župani« obeh »Stolov« so skupaj tvorili »skupščino« Slovenije (»Arenge«), ki pa se je sestajala le v redkih in je razpravljala le o splošnih zadevah; izven tega sta dva »Stola«

tiste dežele. Vaški župani so z »malo sosesko« (občinskimi odborom, op. ur.) upravljali predvsem dohodke svoje vasi in vsakokratno odkazovanje javnih gozdov in pašnikov domačim družinam. »Stola« sta imela tudi pravico soditi v civilnih in kazenskih zadevah in sta imenovala vsak po dvanajst sodnikov, v »Stolu« v Mersi je vsaka od dvanajstih vasi imenovala po enega sodnika; v »Stolu« v Landerju je dvanajst sodnikov, katerim je imenovanje zapadlo, izvolilo svoje naslednike. Razpravam je kot predsednik prisostvoval graščak iz Čedad ali pa njegov namestnik, toda z omejeno oblastjo. Priziv bi morali nasloviti na oskrbnika (proveditor) iz Čedad, toda navadno so se temu določili izognili s tem, da so vložili priziv na drugi »Stolo«. V vsaki »praudi« (razpravi) so reševali več tožb, naglo in točno, da niso bile stranke preveč obremenjene s stroški. Kazni so obstajale v globah, rubežih, »sramotnih odrih« (»clade«) in zaporu v turnu iz Baciša. — Sramotni oder je bil oder, na katerem je obsojeni moral stati toliko ur z eno nogo ali roko stisnjeno v ovitku iz sena.

KONEC AVTONOMIJE

Ta pravilnik avtonomije so z vsemi svojimi privilegiji potrdili Francozi pod Napoleonom in tudi Avstrija vse do kongresa na Du-

naju. Leta 1816 je bila določena nova upravna razdelba ozemlja in »Stoli« so bili uradno ukinjene; toda v praksi so »soseske« delovale vseeno, v brk občinskimi delegacijam, do okoli leta 1833, in v nekaterih krajih, gori v hribih, celo do leta 1856, ko so bila javna zemljišča razdeljena. Prav za pravista pusta zemljišča, ki niso bila razdeljena so jih skupaj uživali prebivalci raznih odrezanih krajev, z izključitvijo vsakega tujca, tudi pod Italijani, do nekaj let od tega, ne da bi se upala občinska oblast poseči vmes.

Malistar

V Čedadu je 4. t. m. umrl nadžupnik in dekan čedadskega kapitla msgr. Valentin Liva. Pokojnega niso visoko cenili le Furlani, temveč tudi beneški Slovenci, ker je branil njihove pravice in jih boždril s svojo tolažilno besedo. Ni se ustrašil prepovedi in očitkov, ampak kramljal s Slovenci v njihovem jeziku tudi v časih, ko so se tega sramovali celo nekateri Slovenci.

Lander

Na rožnovensko nedeljo se je v Landerju poslovil g. župnik Jožef Kramar. Premišljen je bil v Premarjaku pri Čedadu. Verniki so se le težko in s solzami v očeh ločili od g. Kramarja. Na njegovo mesto je prišel g. I. Župančič.

Vesti s Tržaškega

Obveznosti šolskega obiska

Višje šolsko nadzorstvo je izdalo opozorilo o obveznosti šolskega obiska za vse otroke do dopolne nega štirinajstega leta. Dolžnost staršev je, da pošiljajo svoje otroke redno v šolo; vsi tisti, ki bi v tem letu prekršili to odredbo, bodo neizogibno kaznovani.

Razsodba proti uradnikom javnih del

Višje zavezniško sodišče je razglasilo sodbu v kazenski razpravi proti namestencem oddelka za javna dela. Obsojeni so bili: Guido Ricci na 7 let in 180.000 lir globe, Miroslava Bessi na 4 leta ječe in 60.000 lir globe, Anita Huebner na 4 leta in 6 mesecev ječe in 180.000 lir globe, Adrijana Luzzatto na 5 let ječe in 180.000 lir globe in D'Angelo na 18 mesecev in 60.000 lir globe. Obtoženi inž. Rapp je bil oproščen zaradi pomanjkanja dokazov.

Vzroki omejitve električnega toka

Krajevni tisk je prinesel poročila, da bi bilo mogoče preprečiti omejitev uporabe električnega toka, kar je bilo glavni vzrok za znižanje delavnih ur v tržaških podjetjih. ZVU je zato izdala posvjetilo, ki pravi, da sta po določbah mirovne pogodbe Italija in Jugoslavija dolžni dobavljati STO električno silo. To določbo s prvih štirinajst dni po ratifikaciji mirovne pogodbe točno izpolnjevali. Zdaj pa so morali zaradi omejitev proizvodnje elektrike v Italiji sprejeti omejitve tudi za STO. ZVU ne more storiti nič proti sedanjemu stanju, ker je vzrok za pomanjkanje višja sila, za katero italijanska vlada ne nosi nobene odgovornosti. Ta primer nam jasno kaže, s kakšnimi težavami se bo morala boriti bodoča uprava STO.

Protest

Pretekli četrtek se je zbralo pred Ljudskim domom 300-400 delavcev, ki so poslali zastopstvo Zavezniški vojaški upravi. Sprejela sta ga dva častnika, katerim je zastopstvo predložilo proteste zaradi aretacije komunističnega predstavnika Bruna d'Esteja ter zahtevalo njegov izpust. D'Esteja so aretirali 3. sept. pod obtožbo ugrabitve oseb in drugih zločinov. Zastopstvo je obenem zahtevalo takojšnjo oprostitev devetih delavcev, proti katerim je bila v teku razprava zaradi dogodkov v ladjedelnih Sv. Marka. Medtem so delavci stali na cesti in peli navdušujoče pesmi. Po vrnitvi zastopstva so se na uradni poziv v miru razšli.

Dovoljenja za prireditve

Vse prošnje za javne sestanke in športne prireditve, za katere je predpisano dovoljenje ZVU, morajo prireditelji vložiti pri višjem policijskem nadzorniku področja najpozneje sedem dni pred dnevom prireditve, ker po tem roku ne bodo nobene prošnje več sprejeli.

Prošnje za profesorska mesta

Višje šolsko nadzorništvo sporoča, da so podaljšali rok za vlaganje prošnje in listin za profesorska mesta na srednjih šolah do 20. t. m.

Tržaška razstava

V soboto zvečer so v poslopju pomorske postaje odprli razstavo. Otvoritvi je prisostvoval polkovnik Robertson, komisar tržaškega področja, predsednik tržaške občine dr. Miani in podpredsednik področja dr. Polutan. Razstava ima 330 posebnih oddelkov, v katerih je razstavilo svoje blago približno 800 italijanskih, 100 jugoslovanskih, 20 avstrijskih in 10 češkoslovanskih tvrdk. Razstavljeno je mnogo zadnjih novosti v industriji, tehniki, opremi in oblačilih.

Izgubljeni otroci

Oddelek za javno skrbstvo in razseljene osebe pri ZVU je dobil obvestilo, da je v Nemčiji približno 5.000 otrok, ki so jih vojni dogodki ločili od staršev. Za otroke, ki med katerimi utegne biti tudi kak Tržačan, skrbi mednarodna begunska organizacija. Kdor koli bi hotel proizvedovati za takšnimi izgubljenimi otroci, naj se obrne na urad v ul. Mazzini, št. 30/II ned 10. in 12. oro.

Nabrežina

Nacrtna gonja nabrežinskih komunistov proti mirnim in zavednim Slovincem.

Nabrežinski komunisti so se to pot znesli nad našimi poštenimi in zavednimi Slovinci. Ponoči so skupine najetih plačancev pomazale zidove z raznimi, že obrabljenimi gesli. Te Slovence pitajo z belogardisti, zločinci itd. Tudi z nedavno imenovanimi občinskimi svetovalci se ne morejo sprijazniti. Vsak občinar lahko ugotovi, da so v občinskem svetu tudi možaki, to je take osebe, ki se jim radi njihove politične preteklosti ne more prav ničesar očitati, da so bili fašisti pa še najmanj. Eden od teh občinskih svetnikov je bil po »osvoboditvi« še celo predsednik krajevnega osvobodilnega odbora v času borbe pa — seveda v dobri veri — zelo vnet pristaš z nacionalizmom zakrknega gibanja in prav dober podpornik pri takem nem narodno osvobodilnem pokre-

tu. Zdaj je ta človek padel pri rdečkarjih v nemilost, zaradi katerega paragrafa se ravno ne ve. Dejstvo je, da je iz pravovernega ofarja postal kar čez noč patentiran in avtentičen fašist. Če pa je

v tem občinskem svetu kaj pleva, ne smemo vzeti to stvar tako tragično, kajti tak ali še bolj razračen plevel se še vedno bohoti tudi po komunističnih gredah.

Vesti z Goriškega

SLOVENSKIM DIJAKOM

Na slovenskih srednjih šolah v Gorici se pouk ne bo pričel 16. t. m. kakor je bilo prvotno javljeno, temveč nekaj dni kasneje, ker so potrebne še razne tehnične priprave za uspešno delovanje šol. Dijakom svetujemo, da pridejo večkrat na šolo, kjer so se vpisali, ker bo na razglasni deski naznanjen dan, ko se bo vršila sv. maša in pa pričetek pouka.

Ker so nam zagotovljene vse štiri slovenske šole v Gorici, ni nobenega poviča za to, da bi se iz te zakasnitve sklepalo na morebitno nevarnost za naše šole.

Novi tovariši

»Soča« z dne 11. oktobra t. l. poroča o delegaciji, ki je šla v Rim, da »brani pravice Slovencev v Italiji«. Kot člani delegacije so nastopali tov. prof. Budal, tov. Vižintin in tov. Rustja.

Solkani

V soboto 11. t. m. zvečer je bil v kulturnem domu krajevni masovni sestanek, na katerem je spregovoril tudi tovariš Simoniti, ki je med drugim zopet udrihal po Margottiju in njegovih okrvavljenih rokah. Ob tej priliki je svari starše, naj ne dajejo birmovati svojih otrok Margottijevim hlapcem in zahteval narodne škofo, za katere bi bili primerni po njegovi razumu Juvančiči, Ferjančiči. Pripominjamo, da je nadškof Margotti posredoval za časa nemške okupacije za Simonitija in ga rešil smrti. Vprašamo tovariša Simonitija, če si je nadškof msgr. Margotti takrat okrvavil roke, ko je njemu snemal zanko z vratu? Uprava ga tudi, če pristojna njemu, ki je v Kat. knjigarni vneta prodajal svetinje, rožne vence, molitvenike in Margottijeve birmanske listke, da zdaj tako široko razvoja, kdo je hlapec. O narodnih duhovnikih, kot n. pr. Feriani, prej Ferjančič, pa bolje, da ne govorimo.

Sovodnje

Prejšnji teden je komunistična »Demokratska fronta« sklicala sestanek, na katerem je govoril voditelj tukajšnjih komunistov tovariš Bogomil Vižintin. Med drugim je dejal, da morajo biti Slovenci si složni, to se pravi organizirani samo v komunističnih organizacijah. Udarjal je čez »Slovensko demokratsko zvezo« in njeno glasilo »Demokracijo« in ugotovil, da je vendarle nekaj ljudi tudi v Sovodnjah, ki jo čita. Nek mlad funkcionar, ki ni Sovodenec po rodu, je omenil da bi bilo prav, da bi se ljudje okoli »Demokracije« likvidirali (morda tako kot se je to zgodilo še našemu uredniku dr. Uršiču), a namignjeno mu je bilo, da bi bilo to sedaj neprimerno. Sovodenjci zaenkrat opazujemo celo komedijo, ki jo igrajo naši komunisti, opazujemo tovariša Bogomila, kako se vozi z luksuznimi avtomobili v Gorico in nazaj kot bi bil kak minister. Mi vemo tudi, kaj je »Demokratska fronta« in kaj »Demokratska zveza«. Prva temelji na strahovanju ljudstva kot so to delali že fašisti pri nas, druga na načelih prave demokracije, kjer vsak izmed nas uveljavi, pove svoje mnenje, ne da bi se pri tem bal svojega bližnjega. Ko bodo tovariši od »Demokratske fronte« zginili, kot so fašisti, tedaj bo življenje pri nas živahnejše, v gostilnah ne bo več pritačenega šepetanja, malovredni ljudje ne bodo več gospodarili, ampak zdravi in brihtni ljudje bodo vodili naše politično in gospodarsko življenje.

Rupa in Peč

Dobili bomo duhovnika, ki bo upravljal obe bivši frakciji Mirna. Naše ljudstvo je zadovoljno, le nekaterim punčaram to ni bilo po

godu in so pač smatrale potrebno, da pokažejo gnev do cerkve in duhovnikov. Ljudstvo jih obsoja in pomiluje.

Miren

Nič šolske maše, nič molitve v šoli, brez križa v šoli, to so prve novosti, ki nam jih prinaša Titov režim. Nad vasjo leži neke vrste mora, ki tlači vse, celo take, ki so bili prej navdušeni Titovci. Mi smo vsi zavedni Jugoslavlani, a ne komunisti, zato smo priključitev sprejeli z nekako bojaznijo. Saj vemo, s kom imamo opravka. Zaenkrat se v vasi ni zgodilo nič posebnega, če izvzamemo zadevo žensk, ki so protestirale pri učitelju radi molitve v šoli itd. in so bile nato poklicane v Bilje na »govor«. Naše ljudstvo namreč še vedno misli, da bo lahko protestiralo, štrajkalo, se pritoževalo itd. toda kako to funkcionira v sedanjosti, bodo kmalu videli. S pozidavo bo stvar težka, kajti ljudje bi morali tozadevne stroške sami poravnati. Čevljarji bodo zaenkrat ostali doma in delali čevlje za armado.

Medana

Izredna čast je doletela te dni našo vas. Na svoj dom v Medani je prišel v obisk naš pesnik Alojzij Gradnik. Po par dneh je zopet odpoval. Kmalu po njegovem odhodu je dospel sem njegov pesniški tekmeč Oton Župančič. Pravijo, da mu je bilo zelo žal, da ni več našel Gradnika. Obiskal je grob Gradnikove matere in se pozanimal za naše razmere. Smo sicer navadni kmetje, če bi pa smeli razkriti svoja srca in duše, bi velika moza, katerih delo znamo ceniti, razumela našo bol in bi nam gotovo zapela lepo misel o svobodi.

Kojsko

Sedaj, ko je svoboda »že tu pri nas«, ni strahu, da bi koga izdali, še manj pa naše jugoslovanstvo. Zato lahko mirno navedemo dogodek iz lanskega leta, ko smo nekateri »izbrani« morali na manjši festaciji v Ljubljano. Z nami je bil tudi tovariš Feriani, — nekdanj Ferjančič. V Ljubljani so ljudje videli dirjati proti kolodvoru gručo ljudi z duhovnikom na čelu, za njimi pa drugo gručo, ki je vpila: »Prokleti Primorci in vaše komunistično gnezdo«. Frčalo je tudi kameje. Tovariš Feriani pa je ob povratku iz sramu vse to zamolčal. Žalostno je ugotoviti, da nas Kranjci dolžijo nesreče, ki je z isto ostrožjo zadela nas vse. In žalostno poglavje se še vedno nadaljuje. Naše zapeljane mlade ljudi, ki gredo na delo na Kranjsko, sprejemajo tamkajšnji delavci kot »fašiste« ter jim očitajo, da jim odjedajo že itak majhen zaslužek. Ko pa se ti razočaranci vrnejo na svoje domove, jim domači odbori strogo prepovedujejo, da bi o tem črhali le besedico, če se hočejo izogniti posledicam. To je pač naša ravna metoda režima, ki živi z lažmi in prevarami.

Tretjerednikom

Vodstvo slovenskega tretjere dne reda sporoča slovenskim tretjere dnenikom, ki so bili vpisani v tretji red na Kostanjevici pri Gorici in se sedaj radi nove meje ne morejo udeleževati tretjere dnevnih shodov, naj se od sedaj naprej udeležujejo shodov vsako tretjo nedeljo v mesecu v cerkvi sv. Ivana v Gorici. Shod za mesec oktober bo v nedeljo 19. oktobra ob štirih popoldne. Vabljeni so tudi drugi verniki.

Prispevki za tiskovni sklad „Demokracije“

I. Pepi 500 lir, II. Pepi 1000 lir, Organist 200 lir, Bric 500 lir. Vsem iskrena hvala!

Odgovorni urednik: Janko Simčič
Tiskano z dovoljenjem A. I. S.
Tiska tiskarna Budin v Gorici.